

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК II

Рівне – 2014

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. II / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2014. – 120 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 25 лютого 2014 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

РОМАНИШИНА Н.В., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕЗНОСКО ЮЛІЯ	
Детективний сюжет у романах Євгенії Кононенко «Імітація» та «Зрада».....	7
ЄВГЕЙЧУК ОЛЕНА	
Вивчення художнього твору в контексті творчості письменника як складова навчально-методичної системи	12
КОСТЮКОВИЧ ЯНА	
Експресіоністична модель творчості Осипа Турянського: автобіографічна повість «Поза межами болю. Картина з безодні»	15
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА	
Авторська модель героя у романі В. Винниченка «Лепрозорій».....	19
КУТІНОВА МАРІЯ	
Дискурс містичного у повісті «Віки плывуть над Києвом» Антона Нивинського	25
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА	
Осмилення традиційної культури у романі Марії Матіос «Солодка Даруся»	29
МИСЮК ОЛЬГА	
Сучасна дитяча література у просторі Інтернету	34
МІНІЧ ОЛЬГА	
Своєрідність любовних історій у прозі Люко Дашвар	39
ОЛЕКСЮК АНТОНІНА	
Місто Рівне: концептуалізація топосу на літературній мапі («Рівне / Ровно (стіна): нібито роман» (2001) Олександра Ірванця).....	42
ПАНАЦУК ІРИНА	
Репрезентація національних характерів у романі Івана Нечуя-Левицького «Князь Ієремія Вишневецький».....	46
ПАРХУТА ЮЛІЯ	
Інтеграція навчального процесу як дидактична умова підвищення якості освіти школярів	50
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Інваріанти постаті жінки-матері у творах Володимира Винниченка (на основі драми «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» та роману «Записки Кирпатого Мефістофеля»)	53
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА	
Родинні драми у романі Люко Дашвар «Мати все»	58

РАДЧИК МАРИНА	
Незавершені «Вальдшнепи» М. Хвильового як генератор нових культурних смислів: повість «Аглая» А. Сокола та художній фільм «Вальдшнепи» (режисер О. Муратов)	61
РЕГРУТ ПАВЛО	
Роздвоєння особистості у психологічних студіях Миколи Хвильового та Михайла Коцюбинського	66
РОЗГОН КАТЕРИНА	
Психоаналітичні ідеї в літературі високого модернізму 1920-х років (повість «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича)	72
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Минуле крізь призму приватного досвіду (роман Володимира Лиса «Століття Якова»)	77
СОЗОНІК МАРІЯ	
«День гніву» Юрія Косача: літературна версія воєнного роману	82
СТРАВІНСЬКА ОКСАНА	
Вивчення творчості І. Нечуя-Левицького в школі як методична проблема	88
ТКАЧУК ВАЛЕРІЯ	
Постать інтелігента в контексті естетичних пошуків української модерної літератури	91
ШОСТАК ОЛЬГА	
Новела Івана Франка «Сойчине крило» – твір про еміграцію й декадента	96
ЯКОВЛЕВА ОЛЕКСАНДРА	
Новела Тані Малярчук «Жінка і її риба» крізь призму «Закону Борхеса».....	105
<i>Шевченківський конкурс студентських наукових робіт</i>	
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Постать жінки-матері у творах Тараса Шевченка.....	109
САЙКО ОЛЕНА	
Бунтівник як героїчна модель Тараса Шевченка («Гайдамаки») та Михайла Коцюбинського («Дорогою ціною»).....	113
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Жанр псалмів у поетичних доробках Тараса Шевченка та Петра Карманського	117

CONTENTS

BEZNOSKO JULIJA	
Detective devieces in plot of the novels <i>Imitatzija (Imitation)</i> and <i>Zrada (Betrayal)</i> by Yevgeniya Kononenko	7
YEVHEICHUK OLENA	
Context of Writer's Creative Works in Teaching of Fiction to Be an Element of Methodical System	12
KOSTYUKOVYCH JANA	
Expressionistic Mode of Osyp Turyanskyi's Writings: Autobiographical Narrative in <i>Poza mezhamy bolyu. Kartyna z bezodn'i (Out of pain limits. Painting from a Abyss)</i>	15
KOSHYNSKA TETYANA	
Author Model of Hero in Novel <i>Leprosarium</i> by Volodymyr Vynnychenko	19
KUTINOWA MARIYA	
Discourse of mystique in romance <i>Wiky plywut nad Kyiv'om (Ages to be passing beyond Kyiv)</i> by Antyn Nyvynskyi	25
MAIDANETS OLGA	
An Idea of Traditional Culture in Novel <i>Solodka Darusya (Sweet Darusya)</i> of Mariya Matios	29
MYSYUK OLGA	
Contemporary Children Literature in Internet Media.....	34
MINICH OLGA	
Original Elements in Love Stories of Lyuko Dashwar's Prose.....	39
OLEXYUK ANTONINA	
Rivne a Town: to Write down a Concept Having Got from the Topos on Literary Map	42
PANASCHUK IRYNA	
Representation of Nation Characters in Novel <i>Jeremiah Vyshnevezkyi the Prince</i> by Ivan Nechui-Levytskyi	46
PARCHUTA JULIYA	
Integration in Teaching Process as Didactic Basis to Rise Level of Pupil Education.....	50
PAKHNIUK KATHERYNA	
Invariants of a Mother-figure in Volodymyr Vynnychenko's Writings	53
PYLYPCHUK OLENA	
Family Conflicts in Novel <i>To be Possessed Everything</i> by Lyuko Dashwar.....	58

RADCHYK MARYNA

Unfinished Novel *Valdshnepy (Woodcocks)* by M. Hvylovyi to Be a Generator of New Cultural Senses: Tale *Aglaya* by A. Sokhola and Film *Valdshnepy (Woodcocks)* by Producer O. Muratov..... 61

REHRUT PAVLO

An Idea of Split Personality in Psychological Fiction of Mychola Hkvylovyi and of Mychailo Kotsyubynskyi..... 66

ROZGON KATHERYNA

Psychoanalytic Theses in Fiction of High Modernism in 1920-th Years (Tale *Smert' (Death)* by B. Antonenko-Davydovych)..... 72

ROZEMBOVSKA IANNINA

Past in the Light of Personal Experience (Novel *Stolittya Jakova (The Century of Jacob)* by Volodymir Lys) 77

SOZONIK MARIA

Den Hniwu (Dies Irae) by Yuriy Khosach as fiction version of battle novel..... 82

STRAWINSKA OXANA

Problem with Methods in School Teaching of Creative Works by I. Nechui-Levytskyi..... 88

TKHACHUK VALERIYA

Figure of Intellectual in Context of Aesthetics Tendencies of the Ukrainian Contemporary Literature..... 91

SHOSTAK OLGA

Short Story *Soichyne Khrylo (Jay Wing)* by Iwan Franko Is an Writing about Emigration and Figure of Decadent..... 96

YAKOVLEVA OLEXANDRA

Short Story *Zhinka ta jiji ryba (Woman and Her Fish)* by Tanya Malyarchuk in Prism of *Rule of Borges*..... 105

Contest of Student Study Dedicated to Anniversary of Taras Shevchenko's Birth

PAKHNYUK KATHERINE

Mother-figure in Shevchenko's Writings..... 109

SAIKO OLENA

Rebel as Hero Mode in Texts *Hajdamaky (Insurgents)* by Shevchenko and *Dorohoyu Tsinoyu (It Costs Dear)* by Mychailo Kotsyubynskyi..... 113

YAROSH TETYANA

Genre of Psalms in Poetry be Taras Shevchenko and Petro Karmanskyi..... 117

Яна Костюкович

Науковий керівник – канд. філол. наук Крупка М.А.

ЕКСПРЕСІОНІСТИЧНА МОДЕЛЬ ТВОРЧОСТІ ОСИПА ТУРЯНСЬКОГО: АВТОБІОГРАФІЧНА ПОВІСТЬ «ПОЗА МЕЖАМИ БОЛЮ. КАРТИНА З БЕЗОДНІ»

У статті досліджено особливості експресіоністичної поетики Осипа Турянського на прикладі автобіографічної повісті «Поза межами болю». Зроблено літературознавчий аналіз, за допомогою якого визначено жанрову специфіку твору та його художню структуру в контексті українського експресіонізму.

Ключові слова: повість, поетика, експресіонізм, модернізм.

*Features of expressionistic poetics in Osyp Turyanskyi's scripture are fixed in the article (in autobiographic tale **Out of pain limits**). Genre specific of story is constituted on based of analyze it in context of Ukrainian expressionism.*

Key words: tale, poetics, expressionism, modernism.

Творчість Осипа Турянського є вагомим культурологічним набутком в загальнонаціональній духовній спадщині.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибити та розширити вивчення постаті письменника, адже у силу політичних обставин творчий доробок Осипа Турянського став предметом аналізу нещодавно. У літературознавчій науці найвідомішими є праці Качкана В. [1], Лебедівної Л. [2], Печарського А. [3], Пінчука С. [4], Ткачук Н. [5], Федоріва Р. [7]. З'ясування експресіоністичної моделі творчості Осипа Турянського на прикладі аналізу повісті «Поза межами болю» визначає мету нашого дослідження.

Експресіонізм – це літературно-мистецький напрям, що сформувався в Німеччині на початку ХХ століття. Основою експресіоністичного письма є відображення загостреного суб'єктивного світобачення через авторське «Я».

Навчаючись у Відні, Осип Турянський ознайомився з творами німецьких (Густава Мейрінка, Казимира Едшмідта) та польських (Казимежа Тетмайера, Станіслава Пшибишевського) модерністів. Лесь Курбас, проаналізувавши експресіоністські твори цих митців, визначив основні риси їх поетики: прагнення до дії, що потрясає Всесвіт; бунтівний рух у душах, глибока динаміка почуттів, жагучий пал екстазу, крик душі, нове розуміння людини, ліричне розгортання сюжету, змалювання драматизму подій, ірраціональна символіка, умовна гіперболізація, фрагментарне конструювання світу [5]. Саме ці світоглядно-художні ознаки є визначальними в автобіографічному творі Осипа Турянського «Поза межами болю. Картина з безодні» (1917 р.).

У повісті відтворено події Першої світової війни. Автор з емоційною напругою засуджує війну, утверджуючи нездоланність людського духу та силу волі до життя. Саме принцип акцентування дегуманізації суспільства,

знеособлення в ньому людини був визначальним у творчості письменників-експресіоністів.

Характерною ознакою твору є поєднання ліризму з документальністю змальованих подій, адже оповідач усвідомлює особисту відповідальність перед своїми дітьми та дружиною, які чекають його з війни. За допомогою таких оповідних прийомів як психологізм, глибокі художні ретроспекції та забігання вперед до подій, що зображуються тепер, автор розкриває характер та психіку ліричного героя. Письменник також крізь психологічне сприймання героя змальовує і навколишні події.

Варто зазначити, що повість «Поза межами болю» є автобіографічним твором. Восени 1914 року письменник був мобілізований в австрійську армію і відправлений на сербсько-австрійський фронт. Наступного року разом із багатьма тисячами австрійських вояків він потрапив у полон. Під час зимового відступу сербських військ, О. Турянський пережив надзвичайно складну ситуацію, яка незабаром і була покладена в основу найвідомішого його твору. Роман Федорів зазначає, що «Осип Турянський нічого у своєму творі не вигадав. Він, володіючи величезним матеріалом (і, мабуть інший на його місці заходився б писати серію романів) зумів «стиснути» пережите, переболене й перемучене в короткій повісті. Відповідно був вибраний стиль: уривчастий, суворий й водночас – пісенно-поетичний» [7, 11].

Письменник був не тільки учасником війни, а й зазнав тяжких випробувань в албанських горах, що й відбилося в його творі. Осип Турянський, вважаючи Першу світову війну несправедливою, морально не став на бік жодної з воюючих держав. Автор трактує загибель сербської армії, сорока п'яти тисяч полонених, як вияв нелюдської і безглуздої жорстокості взагалі. У стражданнях сотень тисяч людей письменник звинувачує не народ у цілому, а конкретних політиків. Вмираючи від голоду й холоду, герої твору називають винуватців свого лиха: «Наше тіло пожерли найбільші пани світу: царі й грошовладці, а нам оставили тільки шкур'яний мішок із душею і кістками всередині» [6, 72].

На прикладі головного героя Оглядівського автор показує, що одухотворена великою ідеєю воля людини може стати такою силою, яка здатна в певних межах змагатися із силами природи. І навіть провівши нас крізь пекло людського існування та муки своїх героїв, його твір все ж сповнений оптимізмом, що відображений у афоризмі: «Є сонце в житті» [6, 63], який вражає ще з більшою силою тим, що висловлений устами сліпого Штранцінгера. І саме ця віра в силу людини надає творові Осипа Турянського особливої ідейно-естетичної цінності. Також письменник по-модерному використовує образ природи: не як тло для опису подій, а як ворожу силу, яка хоче знищити, покарати людину: «Чорні хмари закрили задрісно сонце і блакить неба й повисли над ними, як велетенські чорні крила всесвітнього духа знищення... Земля відцуралася їх. Вона кликнула їх у ті високі гори, між дикі строми й безвісті, де на кожному кроці чатує смерть...» [6, 37].

У центрі сюжету – історія поневіряння сімох колишніх солдатів австрійської армії: Штранцінгера, Добровського, Ніколича, Саба, Бонні, Пшилуського та Оглядівського, які стали жертвами злочину: «Це був злочин, якого люди і природа допустилися на нас і який і нас приневолив стати злочинцями супроти духа людства» [6, 42].

Зазначимо, що структура художнього твору, яка наближається до новелістичної форми, співзвучна з манерою письма В. Стефаника першого періоду його творчості, коли основна подія твору переказана на початку новели, а далі йде розвиток подій («Новина», «Синя книжечка», «У корчмі», «Сама саміська»). Таку ж форму вираження обрав і Осип Турянський, який у «передньому слові» до твору практично заклав основний зміст повісті. Ми дізнаємося, що головний герой твору Оглядівський, переходячи снігові вершини албанських гір як полонений австрійської армії, єдиний серед своїх товаришів залишився живим. А щодо подальшого розвитку подій, то, за словами Андрія Печарського, це «так звана «розповідь у розповіді», яка з часом зазнала певної модифікації, набуваючи вищого рівня диспозиційної структури» [3, 78]. Таким чином авторський виклад подальшого розвитку подій має ретроспективний ефект того, що вже було сказане в «передньому слові».

У повісті «Поза межами болю» «закодована вражаюча життєва правда. Трагізм пережиття тут переростає у власне «я», тут воля до життя як принцип перемагає смерть», – стверджує В. Качкан [1, 135]. Осип Турянський висвітлює ідею віри у перемогу людського духу, віри в майбутнє, в нове покоління. Думки оповідача – це одночасно і крик відчаю душі людини, чоловіка й батька, який хоче вирватися з крижаних албанських гір, який мріє ще хоч раз побачити своїх рідних. Загострена емоційність та напруженість твору є характерними рисами експресіоністичної поетики.

Отже, автобіографічна повість «Поза межами болю. Картина з безодні» Осипа Турянського є одним з найкращих прозових зразків раннього українського модернізму, який належить до експресіоністської літературної течії. Основною ідеєю твору є антивоєнне спрямування. Хоча в основу повісті ліг історичний факт, очевидцем якого став сам письменник, проте твір вирізняється багатоплановістю осмислення філософських проблем та майстерністю психологічних характеристик.

Джерела:

1. Качкан В. З верховин світового модерну (Сьогочасне прочитання Осипа Турянського) / В. Качкан // Дзвін. – 2000. – № 2. – С. 131-140.
2. Лебедівна Л. Українське обличчя війни (Повість-поема О. Турянського «Поза межами болю. Картина з безодні») / Л. Лебедівна // Слово і час. – 2004. – № 12. – С. 50-56.
3. Печарський А. На розгорнутих сторінках ліричного роману «Поза межами болю» О. Турянського / А. Печарський // Сучасність. – 2000. – № 7-8. – С. 75-87.
4. Пінчук С. Осип Турянський / С. Пінчук // Турянський О. Поза межами болю. Син землі. Оповідання. – К., 1989. – С. 17-39.

5. Ткачук Н. Наративний модуль повісті-поєми «Поза межами болю» Осипа Турянського: [Електронний ресурс] / Н. Ткачук – Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1193/1/Tkachyk2.pdf>. – Назва з екрана.
6. Турянський О. Поза межами болю. Син землі. Оповідання / О. Турянський. – К., 1989. – 335 с.
7. Федорів Р. Повернення Осипа Турянського / Р. Федорів // Турянський О. Поза межами болю. – К.: Дніпро, 1989. – С. 5-16.